

## Hitler je začel zagroženo krvavo kopel - zase

Finska delegacija zapustila Moskvo in se vrnila domov, da dobi nova navodila od svoje vlade. Čez 100,000 prebivalcev se umaknilo iz Helsingfors, glavnega finskega mesta, iz bojazni pred rusko invazijo. Visoki nemški vojaški častniki odhajajo na zapadno fronto

PARIZ, 16. okt.—Nacistična očiščena "krvava kopelji," s katerimi je Hitler že tolikokrat začel, se je začela včeraj na štiri dni dolgi črti vzhodno od Moskve, tik ob meji Luga. Velika masa nemških vojakov in manjšini in srednjeveški tanki vred je udrla v francoske položaje in v silnem napadu je prekoračila francosko mejo, kjer pa je padla v nastavljeni past. Nemce je sprejela francoska artiljerija z enotami, ki so jih vodili iz obeh strani in jih v velikem številu posekala. Ves dan je bila bitka, toda proti večeru so nemški na val ustavljeni, saj so pa takoj začeli protinapade.

LONDON, 16. okt.—Hitler je svoj poslani svoje prve bombne napade na Anglijo. Okrog tucat letalnikov je napadlo bazo ameriške mornarice v Edinburgu. Škotskem, toda angleški letalstva in protiletalski topovi s tal so jih odpodili. Štirje nemški letalniki so bili sestreljeni na tri angleške bojne ladje, ki so bile poškodovane. Petnajst pilotov je bilo ubitih.

Moskva, 16. okt.—Dr. Juho Paasikivi, načelnik finske delegacije, je sinoči odpotoval na posebnem vlakom, da bi dobil nova navodila. Zunanji diplomatski krogi napovedujejo, da bo prišlo do kompromisa med Finsko in Rusijo. Nemška poročila naglašajo, da so bili pripravljeni odstopiti Rusiji nekatero otoke v Finskem morju, kjer bo Rusija zgradila mornariške baze, odločno pa so odločili zavračati sklenitve mirovne zveze. Sovjetska vlada je rada dobila pod svojo kontrolo Ålandske otoke.

Možnost je, da se Paasikivi ne vrne v Moskvo, dokler ne bo končana konferenca kraljev Norveške in Danske, ki se bo udeležil tudi finski predsednik Kiosti Kallio. Konferenca se prične v sredo v Stockholmu. Na konferenci bo razpravljalo o usodi Finske, kateri preti grožnja sovjetske agresije.

Hitler je bil pripravljen na posredovalca med Finsko in Rusijo. V Moskvi se nahaja nemška vojaška misija, da sklene dogovor s sovjetsko vlado glede odločitve ruskega materiala v Estoniji. Tass, uradna sovjetska časopisna agencija, je napovedala, da je dospela v Moskvo finska delegacija, kateri načeljuje M. Dekristovi, ne omenja, kaj je namen obiska.

Tallinn, Estonija, 16. okt.—Najstarejši ruskih bojnih ladij je prišlo v to loko in se pridružilo letalskim križarkam, ki so prišle sem zadnji teden. Prihod ruskih ladij v Tallinn je povzročil iznenadenje. Helsingfors, glavno finsko mesto, je oddaljeno samo 55 milj od Tallinna.

Helsingfors, Finska, 16. okt.—Finska se je pripravila na vse možnosti zdaj, ko se njena delegacija vrača iz Moskve domov. Mnogi trdijo, da se ne bo vrnila v Moskvo.

Finske avtoritete še niso objavile detajlov pogajanj s sovjetskimi voditelji. Veliko številnih vojaških častnikov se je namakalo v hotelih in vojakih so se sprevajali na cestah glavnega mesta. Vsi mostovi in vladna postojenja so zastražena. Prodajanje tiskanih pištev je prepovedano.

Okrog 125,000 prebivalcev se

## Kitajski naval na japonsko letališče

Cez sto vojaških letal uničenih

Sanghaj, 16. okt.—Kitajski letalci so uničili čez sto japonskih letal v napadu na japonsko letališče pri Hankovu, se glasi poročilo iz kitajskega vira. Pet letal so Kitajci sestrelili v bitki v zraku, ki je sledila navalu na letališče. Dve kitajski letalici sta bili poškodovani v tej bitki.

(Japonska uradna časopisna agencija Domei je objavila vest o kitajskem navalu na letališče, ne omenja pa japonskih izgub.)

Kitajski letalci so z bombami porušili tudi japonsko skladišče municije.

Tokio, 16. okt.—Premier Nobujuki Abe je danes naznanil, da se bo Japonska pričela pogajati z Ameriko glede sklenitve nove trgovinske pogodbe. "Pogodba iz leta 1911 morda ne bo podaljšana, toda upanje je, da bo to nadomestila nova," je dejal premier.

(Ameriška vlada je v juliju tega leta informirala tokijsko vlado o preklicu trgovinske in prijateljske pogodbe iz l. 1911. To pomeni razveljavljenje pogodbe šest mesecev po obvestilu.)

Ameriški poslanik Joseph C. Grew, ki se je vrnil v Tokio, bo vodil pogajanja z japonsko vlado glede sklenitve nove pogodbe, se glasi uradno japonsko poročilo.

## Poljski general dospel v Pariz

Pariz, 16. okt.—General Kazimir Sosnowski, ki je poveljeval poljski armadi pri Lvovu, ko so ruske in nemške čete oblegale to mesto, je dospel v Pariz. Sosnowski je pobegnil v Rumunijo v civilni obleki in od tam je zdaj prišel v Francijo.

## Domače vesti

Obiski

Chicago. — Ann Beniger in Ruth Hall iz East Helene, Mont., sta zadnje dni obiskali gl. urad SNPJ in uredništvo Prosveta.

Avina nesreča v Detroitu

Detroit. — Dne 11. oktobra sta bili tu dve avtomobilski nesreči. Emil Homec je s svojo ženo vred vozil svojega očeta Antona Homca in mater Frances na obisk Fr. Smerduta na mali farmici zunaj mesta, ko se je neki pijani vozač zaletel a svojim avtom v nje. Vsi štirje so bili ranjeni in trije so bili odpeljani v Highland Park General Hospital, vendar bodo vsi okrevali. — Istega dne je Blaž Zrebec iz neznanega vzroka zavozil v telegrafski drog in pri tem si je zlomil roko. Tudi on se zdaj nahaja v omenjeni bolnišnici. Zrebec — kakor Anton Homec in njegova žena — je član društva 121 SNPJ in člani jih lahko obiščejo.

Obisk v Detroitu

Detroit. — Čikažanom poznani gostilničar Joseph Jerman iz Jolietja si je ogledal svoje staro gnezdo Calumet, Mich., kjer je bival nekaj let in nazaj grede je obiskal svoje prijatelje v Detroitu.

Milwauške novice

Milwaukee. — Pri avtni nesreči so bili te dni poškodovani John Zidar, njegova mati Ana, njegova sestra Katarina in Oton Dobnik, sin znanega cvetličarja. Poškodbe niso nevarne. — Zadnji teden je nadaljnjih 10 Slovencev in Hrvatov dobilo državljanstvo. — Poroke: Fr. Koprivec in Mary Maci, Stanley Babošek in Mary Gasperic, Nathan Hughes in Ana Lesnik, John Mehl in Isabel Gregoric ter Raymond Dorsey in Viktorija Kaker. — V sosednjem Sheboyganu je naglo umrl Jack Urbas, ki zapušča v Ameriki sestro. V tej deželi je bil 30 let in 24 let je živel v Calumetu, Mich. Poročena sta bila Jos. Erzen in Doris Mayer ter Martin Krasnik in Evelyn Raffelson.

## Nov rekord v vztrajnostnem poletu

Muncie, Ind., 16. okt. — Robert A. McDaniels in Kelvin F. Baxter sta še vedno v zraku in sinoči sta že prekosila rekord, ki sta ga dosegla pred nekaj tedni brata Hunter in Humphrey Moody, ki sta bila v zraku 343 ur.

## TURČIJA SE UPIRA SOVJETSKIM ZAHTEVAM

Zunanji minister še vedno v Moskvi

## MOBILIZACIJA V BOLGARIJI

Istanbul, Turčija, 16. okt.—Sinoči je bilo naznanjeno, da je Turčija podvzela akcijo, da se zavaruje proti agresiji sovjetske Rusije. Sem prihajajoča poročila javljajo koncentracijo ruskih čet v Kavkazu in ob perzijski meji. Akcija je bila podvzeta, ker so pogajanja med turško delegacijo in sovjetskimi voditelji, ki so se pričela pred več tedni, prišla v zastoj.

Turške bojne ladje se zbirajo pri Chanaku v Dardanelskem zalivu, med Sredozemskim in Črnim morjem. List Journal d'Orient poroča o sestanku turških voditeljev, na katerem so razpravljali o mobilizaciji. Dardaneli, ki kontrolirajo izhod iz Črnega morja v Sredozemsko in Egejsko morje, je Turčija utrdila. Štirje apioni so bili obsojeni v zapor na obravnavi, ki se je vršila v Izmiru, ker so iskali informacije o obrambi Dardanel.

Turški vojaški voditelji opazujejo Bolgarijo, ki je pozvala pod orožje armado 450,000 mož. Turčija ima več tisoč vojakov ob bolgarski meji.

Iz zanesljivega vira je prišla vest, da se je Sukru Saracoglu, zunanji minister in načelnik turške delegacije v Moskvi, upri zahtevam sovjetske vlade. Slednja je med drugim zahtevala, da Turčija prizna razkosanje Poljske, pristane na formiranje nevtralnega bloka balkanskih držav pod pokroviteljstvom Rusije in Nemčije in razkosanje Rumunije v prilog Rusiji in Bolgariji.

Saracoglu je izjavil, da bo Turčija ostala nevtralna le, če bosta Anglija in Francija napovedali vojno Rusiji. Turčija se bo borila na strani zaveznikov, če se bo Italija pridružila Nemčiji. Zunanji minister je odločno povedal, da Turčija ne bo sodelovala pri razkosanju Rumunije in opozoril Kremlin, da Turčija lahko mobilizira armado dva milijona mož.

## Nemške baze na japonskih otokih

Angleške in francoske kolonije v nevarnosti

Berlin, 16. okt. — Ruski krogi v Berlinu trdijo, da je več nemških mornaričnih častnikov odpotovalo po transibirski železnici v Vladivostok, odkoder bodo nadaljevali pot na Karolinske in Ladroneške otoke. Ti so bili prej nemška posest, zdaj pa jih poseduje Japonska.

Ti krogi dalje pravijo, da so Japonci dovolili Nemcem gradnjo baz za podmornice na teh otokih. Če je to res, tedaj bodo nemške podmornice ogražale angleške in francoske kolonije na Daljnem vzhodu. Nemški vojskači so že večkrat izjavili, da bi kmalu porušili angleški in francoski kolonialni imperij, če bi odrezali Singapore in druge pomorske baze od Anglije in Francije.

Potniki, ki prihajajo v Berlin iz severne Italije, pripovedujejo, da so tam videli nemške čete. Veliko število nemških vojakov je dospelo tja v zadnjih dneh, dasi to zanikajo nemški in italijanski krogi. Nacisti tudi smešijo govornice, da se je prijateljstvo med Nemčijo in Italijo ohladilo. Oni pravijo, da velike zaloge potrebnih, katere Nemčija ne more dobiti preko Severnega morja zaradi angleške blokade, prihajajo tja iz italijanskih pristanišč, zlasti iz Trsta.

## Aktivnosti ruske firme razgaljene

Agentje tajne policije v Ameriki

Washington, D. C., 16. okt.—Amtorg, uradna trgovinska korporacija sovjetske vlade v Ameriki, je bila razgaljena kot organizacija, ki zakriva delovanje ruske tajne policije v tej deželi.

Robert Pitcoff, bivši uradnik Amtorga, je pričal pred Diesomim odeskom, ki preiskuje nemške aktivnosti, da so agentje tajne policije večkrat "likvidirali" dezertirje na ameriškem ozemlju. Dezertirje so ugrabili in jih poslali v Rusijo. V več slučajih je dezertirje doletela hujša usoda. Skrivnostno so izginili na predvečer povratka v Rusijo. Pitcoff je dalje rekel, da so se agentje ruske tajne policije vtihotapili v ameriške letalske, kemične in druge tovarne kot predstavniki Amtorga in kupci materiala za sovjetsko vlado.

Pitcoff je povedal, da je bil član komunistične stranke od l. 1926 do l. 1934. Iz stranke je bil izključen, ker ni hotel sprejeti pozicije agenta ruske tajne policije. Kot upravitelj prometnega oddelka sovjetske korporacije je bil dobro poučen o njenih aktivnostih. V zvezi z "likvidirali" dezertirjev je izjavil, da je bilo v teku prve "čistke" l. 1930 mnogo Rusov v tej deželi izprožanih domov in nekateri so se uprli. Stalin jih je nato obsodil v smrt. Tajna policija jih je pričela loviti in mnogi jih je ugrabila ter poslala v Rusijo.

## Debata o embargu v nižji zbornici

Washington, D. C., 16. okt. — Zdaj, ko je gotovo, da bo senat glasoval za odpravo embarga, je bila borba premeščena v nižjo zbornico. Kampanja za glasovanje kongresnikov se je že pričela. V zadnjem zasedanju kongresa se je nižja zbornica izrekla proti preključitvi embarga. Pristajali Rooseveltove administracije trdijo, da imajo večino kongresnikov na svoji strani.

## ENOTNOST ANGLEŠKIH DELAVCEV V VOJNEM ČASU

Ustanovitev industrijskega sveta

## TISK NAPADA LINDERBERGHA

London, 16. okt.—Vodilni industrije, predstavniki brezposelnih in delavskih organizacij se bodo v sredo sestali v uradu delavskega ministra in razpravljali o načrtih kooperacije, ki bodo imeli dalekosežne posledice na upravo in kontrolo vojnih industrij. Načrti predvidevajo ustanovitev industrijskega sveta, ki bo v stalnih stikih z vlado.

Voditelji unij so prepričani, da bo industrijski svet deloval, da prepreči regimentacijo delavcev. V zadnji svetovni vojni so se morali delavci podvreči strogi regimentaciji. Izprta in stavke v vojnih industrijah so bile prepovedane in uvedeni sistem prisilne arbitraže. V unijah krogih prevladuje mnenje, da se bo industrijski svet držal načela svobodnega pogajanja, da tako postavi enotnost v delavskih vrstah in omogoči vsestransko kooperacijo v vojnem času.

Nadaljnji kritični teden se je pričel v diplomaciji in politiki, ko je dospel v London Giuseppe Bastianini, novi italijanski poslanik. On je nasledil Dina Grandi, ki je bil pozvan domov. Bastianini se bo danes sestel z lordom Halifaxom, angleškim zunanjim ministrom. V sredo bo premier Chamberlain govoril v parlamentu o vojni situaciji.

Nekateri londonski listi so ostro napadli Charlesa A. Lindbergha, slovitega ameriškega letalca, ki je v svojem govoru zadnji petek naglašal, "da mi v Ameriki moramo zahtevati svobodo za ameriški kontinent in otoke in zavrtni diktate s strani evropske velesile." Angleški tisk očita Lindberghu, da je osvojil nacistično filozofijo in da hoče s svojimi otročimi poskusi povzročiti razkol v britanskem imperiju. "Odklovanje, katerega je prejel od Hitlerja, je Alo Lindberghu v glavo in mu zastrupilo možgane," piše list Sunday Express. "To pojasnjuje, zakaj Lindbergh obožuje nemškega diktatorja in nacistično moč."

## Politični umori na Hrvaškem

Dr. Maček svari svoje rojake

Zagreb, 16. okt.—Dr. Vladko Maček, podpredsednik jugoslovanske vlade, je včeraj apeliral na svoje pristaine, naj prenehajo s političnimi umori, katerih je bilo dvanaest, odkar so Hrvatje dobili avtonomijo v zadnjem avgustu.

Največ žrtve te krvave kampanje so žandarji in policaji, deloma Srbi in deloma Hrvatje, ki so sodelovali a Srbi, predno je Hrvaška dobila samovlado.

Maček pravi v svojem apelu, da je razumljivo, če se Hrvatje zdaj masujejo nad svojimi sovražniki, ki so jih tlačili za časa diktature, ampak zdaj, ko je načelo samoodločevanja zmagnalo na Hrvaškem, bodo ti masovalni umori dali Hrvatom slabo ime.

Hrvaški listi pišejo, da umore žandarjev podpihujejo "sovražniki Hrvaške," da s tem dokažejo, da Hrvatje niso sposobni za samovlado. Okrog 200 Hrvatov, ki so v strahu za svoje življenje, je pobegnilo v Belgrad.



Problemi ameriškega delavstva.



## PROSVETA

THE ENLIGHTENMENT

GLASILO IN LASTNINA SLOVENSKE NARODNE  
PODPORNE JEDNOTE

Organ of and published by the Slovene National Benefit Society

Narodna in Zdravstvena drava (Ivan Chicago) in Kanada  
\$6.00 na leto, \$3.00 na pol leta, \$1.50 na četrt leta; na Chicago  
in Clarendon \$7.50 na leto, \$3.75 na pol leta; na inženirstvo  
\$9.00.Subscription rates: for the United States (except Chicago)  
and Canada \$6.00 per year, Chicago and Clarendon \$7.50 per year,  
foreign countries \$9.00 per year.Cena glasilov po dostavi.—Rokopisi dopisov in nenarodnih  
glasnikov ne vračajo. Rokopisi literarne vsebine (arhiv, po-  
vesti, drame, pesmi itd.) se vračajo pošiljatelju le v slučaju,  
če je priložil poštino.Advertising rates on agreement.—Manuscripts of commun-  
ications and unsolicited articles will not be returned. Other  
manuscripts, such as stories, plays, poems, etc., will be returned  
to sender only when accompanied by self-addressed and stamped  
envelope.

Naslov na vas, kar ima stik s listom

PROSVETA

2657-59 So. Lawrence Ave., Chicago, Illinois

MEMBER OF THE FEDERATED PRESS

Datum v oglejanju na primer (October 31, 1939), poleg valov  
imena na naslovu pomeni, da vam je s tem datumom potekla na-  
ročnina. Ponudite jo pravočasno, da se vam list ne ustavi.

139

## Hitlerjev 'živiljenjski prostor'

Iz Berlina poročajo — in v Moskvi odobra-  
vajo — da je Hitler sklenil preseliti okrog  
30.000 Nemcev iz Letse in Estonije, dveh bal-  
tiških držav, na Poljsko. Nemci žive na  
obali Baltika že stoletja in tam je njihov dom,  
drugača doma nimajo in ga ne poznajo, toda  
zdaj jih Hitler sili, da se izselijo daleč drugam.

Isto berlinsko poročilo se glasi, da je Hitler  
pogaja z Ogrsko, Rumunijo in Jugoslavijo gle-  
de preselitve dveh milijonov Nemcev, ki biva-  
je v teh državah, tudi na Poljsko. Če se ta  
preselitve res izvrši, se Madžari, Rumunci in  
Jugoslavoani — zlasti Slovenci — vsekakor ne  
bodo jokali za Nemci, ki jih zapuste, vpraša-  
nje pa je, kako se bodo počutili prizadeti Nem-  
ci, ki tudi že stoletja bivajo tamkaj in ne po-  
znajo drugega doma.

Bolj važno pa je, kam bo Hitler odstranil  
Poljake, da naredi "živiljenjski prostor" svo-  
jim rojakom. Poljaki na Poljskem vendar ni-  
so pretepenci, saj so tamkaj doma že čez tisoč  
let in drugega doma nimajo. In oni del Polj-  
ske, ki ga je Hitler pri delitvi poljske repub-  
like s prijateljem Stalinom obdržal zase, je  
najgostejše obljuden; ne more se reči, da so  
tamkaj kakšne prazne prerije, ki čakajo kul-  
tivacije. Vsa zemlja je v rokah poljskih kme-  
tov, malih in velikih, in če imajo poljski ple-  
mič preveč zemlje, bi bilo pravično, da odvi-  
na polja in gozdove dobi mali poljski kmet, ne  
pa novodošli tujci z Baltika in Balkana.

Druga berlinska vest se glasi, da namerava  
Hitler preseliti vse žide iz Nemčije na Poljsko  
— in povabi je celo sosednje države, naj po-  
šljejo svoje žide tja, ako se jih hočejo iznebiti.  
Po tem takem bo Hitler naredil iz Poljske ne-  
kakšno "odlagališče", kamor bo odlagal vse  
tiste ljudi, ki jih on smatra za izmeček.

Vprašanje, kam bo Hitler djal Poljake, pa  
je ni rešeno. Nacionalno-komunistična Rusija,  
ki tako ljubi svoje slovanske brate Ukrajince  
in Beloruse, jih vsekakor ne mara. Miroljubni  
in velikosrčni Stalin je "osvobodil" le Ukra-  
jince in Beloruse — kakor je "osvobodil" Lit-  
vince, Lete in Estonce in zdaj poskuša "osvo-  
boditi" še Fince — je Poljake prepustil Hitler-  
jevi "osvoboditi".

In na temelju tega barbarskega mešanja mi-  
zernih ljudskih mas, kakor da bi mešal karte  
na mizi, hoče barbarski Hitler sklepati mir.  
Mislimo, da ga ni državnika na Angliškem in  
Francoskem, pa naj bo še tako kompromitiran,  
da bi pristal na Hitlerjeve gorostane zločine  
in na podlagi teh zločinov sklepal mir s njim.

Zapisi smo že na tem mestu, da so na sve-  
tu še hujske, podležje in bolj barbarske stvari  
kot je barbarstvo vojne. Hitlerjevo terorizir-  
ranje, uničevanje in izkoreninjanje ljudi, ki si  
ne morejo pomagati, je hujsko kot vsaka vojna!

Za mir v Evropi,  
za vojno doma!

Oba tabora delavskih unij v Združenih dr-  
žavah, Ameriška delavska federacija in Kon-  
gres industrijskih organizacij, sta proti vojni  
v Evropi, ampak vojna med ameriški delav-  
ci naj se navdušeno nadaljuje...

Oba delavska tabora, ADF in CIO, sta zbo-  
rovala zadnje dni, toda kakšne napovedi vojne  
ameriškim kapitalistom ni bilo slišati ne s  
prvega in ne z drugega zborovanja, odmevale  
pa so odločne napovedi nadaljevanja medse-  
bojne vojne...

Bestialni in barbarski totalitarizem, ki je  
potlačil vsako svobodno gibanje delavskih or-  
ganizacij v Rusiji, Italiji in Nemčiji — lahko  
ograža, kolikor hoče, še ostale kraje v Evropi,  
v katerih se delavske unije še svobodno giblje-  
jo. Ameriški organizirani delavci nimajo ča-  
sa, da bi se zanimali za največje zgodovinske  
dejane, ki se zdaj odigrava na drugi strani  
oceana — nimajo časa niti za boj s svojimi iz-  
koriščevalci! Zaposleni so z bratomorno vojno  
med seboj!

Zalostnejšega poglavja v zgodovini ameri-  
škega delavstva še ni bilo...

## Mr. Fish ni sam

Burbonski kongresnik Hamilton Fish je or-  
ganiziral poseben odbor, ki bo "držal Ameriko  
proč od vojne." V tem slavnem odboru je do-  
slej 37 republikancev in en demokrat. Lahko  
(Dolje v zadnji koloni.)

Glasovi iz  
naselbin

"Vaška Venera" na odru SND

Cleveland, O.—Društvo Lunder-  
Adamič št. 20 SSPZ prosla-  
vi v soboto dne 21. okt. trideset-  
letnico svojega obstanka. Vzhe-  
temu, da sem bil eden ustanovi-  
teljev in prvi zapisnikar tega  
agilnega društva, ne bom pose-  
gal v njegovo zgodovino, ker to  
bodo nedvomno storili sedanji  
odborniki. Zame je vsekakor za-  
nimivejše dejstvo, da je imeno-  
vano društvo doprineslo svoj  
čas precejšen delež k razvoju  
dramatike v Clevelandu, kjer  
sem tudi jaz prvi stopil na des-  
ke slovenskega odru v vlogi Ra-  
sta Pustoslemška v tragediji  
"Krvava noč v Ljubljani" leta  
1909.

Od tedaj je že izteklo precej  
vode. Društvo Lunder-Adamič  
je zapustilo svojo kulturno ded-  
ščino dramskemu društvu Ivanu  
Cankarju, ki se je izkazalo za  
vrednega naslednika.

Vzhe temu pa v društvu živijo  
še nekdanje tradicije. Prijetni  
spomini pionirskih dramskih  
aktivnosti so napotili člane  
tega društva, da ob njegovi tri-  
desetletnici še enkrat stopijo  
na oder in se poklonijo slovenski  
Tatiji s tem, da uprizorijo na  
obširnem odru Slov. narodnega  
drama na St. Clair ave. eno iz-  
med najdruževitejših slovenskih  
komedij v treh dejanjih in sicer  
"Vaško Venero".

Marsikdo bo rekel: Kakšna  
priklazen je pa zopet ta "Vaška  
Venera"? Toda le počasi, prija-  
telj! Ali si že kdaj videl posne-  
tek kipa ali vsaj sliko "Venera de  
Milo", delo slavnega grškega  
kiparja? Ta svetovnoznani kip  
je simbol ženske lepote. Dalje  
se nahaja na nebu najsvetlejša  
zvezda z imenom Venera. Iz tega  
je razvidno, da je Venera sim-  
bol vsestranske lepote in dovr-  
šenosti. Kaj ima pa to opraviti  
z igro? Bo marsikdo vprašal. O,  
pa še precej! Vsebinske se sijajne  
komedije s petjem v treh de-  
janjih je namreč ta-le:

V neki vasi na Slovenskem,  
ki je obenem tudi letovišče, živi  
trdna kmečka družina po imenu  
Tišek. Ta družina sestoji iz "go-  
spodarja" Matevžka (Frank Ce-  
sen), gospodinje Cecilije (Mrs.  
Josephine Močnik), njene am-  
bičozne hčere Majde (Miss Olga  
Marn) in precej prismojene de-  
kle Špele (Miss Jennie Daga-  
rin).

V to idilično vas pride nekoč  
na počitnice tudi neki slikar  
(mogoče je bil le mazač), ki je  
napumpal našo Majdo, da je ta-  
ko lepa kot Venera in da jo bo  
ob priliki slika kot tako — nam-  
reč popolnoma gola. Naivna in  
domišljava punca je za ta pred-  
log vaa navdušena. Tudi njen  
očim Matevžek, ki je mimogre-  
de povedano navadna copata, ni-  
ma nič proti temu. Cisto drugih  
naziranj je pa mati Cecilija, ka-  
tera nosi hlače pri hsi. Ona se  
odločno upre tem "mestnim no-  
votarijam". Mogoče bi stvar  
vred tega zaspala, da ni vrag  
prinesel v vas mestnega postopa-  
ča in "predsednika plemenskih  
žrebcov" Pankracija Cilegoja  
(Anton Bpich). Ta stari bab-

jek, ki je imel afere že z marsi-  
katero žensko, je takoj spoznal  
položaj in šibko stran naše Maj-  
de, zato nadaljuje igro z Vene-  
ro še v večjem obsegu.

V dotični vasi se marljivo pri-  
pravljajo za proslavo tristoletni-  
ce ustanovitve občine z "gala"  
programom. Poleg drugih vaš-  
kih krasotic ima tudi Majda  
skrivno željo, da bi se javno po-  
stavila in ako mogoče "posekala  
vse druge." Bistroumni Cilegoj  
izkoristi to priliko in "manaži-  
ra" (aranžira) Majdo, da bi se  
peljala v slavnostnem sprevedu  
čisto naga, kot Venera. Ker ima  
možak denar in namazan jezik,  
postane tej ideji naklonjena tu-  
di starokopitna mati Cecilija.

Medtem pa pride v službo za  
hlapeca k Tičkovim mlad in po-  
staven fant, Brulcev Polde (Mi-  
lan Medvešek), ki se takoj zagle-  
da v Majdo. Ker sta oba v kipe-  
či mladosti, se tudi ona zaljubi  
v Poldega, dasi tega ne pokaže  
javnno. Ko izve Polde za Cilego-  
jevo pustolovščino, ga popade  
skrajna ljubosumnost, zato pri-  
ne moledovati okoli Majde in jo  
nagovarja, naj opusti "maška-  
ro" z Venero. Majda malce okle-  
va, toda ambiciozna žilica je  
končno zmagnala nad ljubeznijo  
"navadnega" hlapeca in...

Proslava je v polnem teku.  
Matevžek ga lomi s svojim go-  
vorom, da je veselje. Temu sle-  
di druge točke. Toda, ojoj —  
ko se pojavi na odru "gola"  
Majda v vlogi Venera, jo občin-  
stvo izžvižga, češ, da vas še ni  
tak po mestno izpričena, da bi  
nagabale letale okoli. Cilegoja,  
ki je vso stvar "manažiral", pa  
fantje pošteno naklestijo.

Majda je valed le blamaže  
čisto obupana, vzlic temu se na  
prigovarjanje svoje matere za-  
bol vsestranske lepote in dovr-  
šenosti. Kaj ima pa to opraviti  
z igro? Bo marsikdo vprašal. O,  
pa še precej! Vsebinske se sijajne  
komedije s petjem v treh de-  
janjih je namreč ta-le:

Medtem se pa potek cele za-  
deve preokrene popolnoma v  
drugo smer. Na pozorišče stopi  
nenadoma Poldetova mati, Filo-  
mena Cilegoj (Mrs. Agnes Ka-  
lan), vdova po nekem drugem  
Cilegoju. Valed enakih primkov  
so seveda vsi mnenja, da je to  
žena našega Cilegoja. Ta prizor  
povzroči obupno zmedo in pre-  
pir, dokler se situacija ne raz-  
jasni. Na dan pride še nekaj —  
namreč, da je naš Cilegoj Polde-  
tov oče — sad grešne ljubezni  
izza vojaških časov. Valed teh  
okolščin se seveda zaroka raz-  
dere in Majdo dobi končno le  
Polde. To čudno naključje je do-  
vedlo tudi Cilegoja in Filomeno  
do sprave, ker "stara ljubezen  
ne zarjavi", Alaboner!

To je glavni obris te igre. V  
podrobnosti se ne bom spuščal,  
ker bi prvič vzelo preveč pro-  
stora in drugič bi bilo pa občin-  
stvo prikrajšano na užitek, kate-  
rega bo cele koše. Omenim naj  
le, da je bila "Vaška Venera"  
uprizorjena šele trikrat v Ameri-  
ki, in sicer v Euclidu, Detroitu  
in Chicagu. Vse tri predsta-  
ve so žele ogromen uspeh. V tej

igri je nakopičenega toliko zdra-  
vega humora in pristnih kmeč-  
kih izrazov, da bo vsakomur žal,  
kdo je ne bo posečil. "Vaška  
Venera" bo tudi igralsko dobro  
podana, za kar vam jamčijo ime-  
na naših diletantov. Zato si pre-  
skrbite vstopnice, dokler so še v  
zalogi. Frank Cesen.

Akcija za socialno zavarovanje

Cleveland — Sedmi november  
se z vsakim dnem bliža. Na ta  
dan bodo volilci v državi Ohio  
glasovali, ali želijo, da bodo  
ljudje stari nad 60 let imeli je-  
senske dneve svojega življenja  
nekoliko bolj udobne kot jih  
imajo sedaj, tedaj bodo glasova-  
li za Bigelowov načrt starost-  
ne pokojnine. Katerega je pa  
vseeno, v kakšni mizeriji pre-  
življajo stari ljudje svoje je-  
senske dneve, bodo seveda gla-  
sovali proti.

Ker je pa med nami mnogo  
takih, ki imajo humanitarni čut  
do sočloveka in bi radi pripo-  
mogli do bolj udobnega življe-  
nja starih ljudem, se sklicuje  
ponovni sestanek v sredo, 18.  
oktobra. Sestanek se bo vršil  
v Slov. narodnem domu na St.  
Clair Ave., v starem poslopju.  
Pričetek ob 8. uri zvečer. Na  
ta sestanek naj pridejo vsi biva-  
ši odborniki in zastopniki Jugo-  
slovanske sekcije za socialno za-  
varovanje. Prizide tudi vsi dru-  
gi, ki želijo pomagati v kampan-  
ji za Bigelowov načrt. Na  
tem sestanku se bo tudi poja-  
nilo, kje se bo dobilo denar za  
financiranje tega načrta. Pride  
naj tudi urednik Ameriške Do-  
movine, da se bo seznanil z na-  
črtom in bo imel potem morda  
več obzirnosti do starih ljudi in  
ne bo priobčeval samo po trgo-  
vski zbornici plačanih člankov.  
Ne pozabite v sredo zvečer, 18.  
oktobra. L. Zorko.

Razmere in vinska trgatve

East Pittsburgh, Pa.—Od kar  
so pri nas v Penni republikanci  
na krmilu, so že marsikaj umori-  
li, kar je bilo v korist delav-  
cem. Pred tremi tedni je zo-  
pet prišel v veljavo zakon, po-  
pisani od governorja Jamesa,  
ki določa, da tovarnarji lahko u-  
poslužujejo ženske pri nočnem  
delu do 12. ure.

Tega so se profitarji razvese-  
lili, vsaj tako se je pokazalo pri  
Westinghouse Electric Co. Ka-  
kor hitro je ta zakon prišel v  
veljavo, je družba takoj pričela  
uposlavljati ženske na drugem  
oddelku od 4. do 12. ure ponoči.  
In to na lažja dela, katera so  
prej opravljali moški, moške pa  
je premeštila na dnevni štih ali  
na težja nočna dela, katerih  
ženske ne morejo opravljati.  
Družbi se to izplača, ker žen-  
ske delajo za 30% ceneje kakor  
so moški, delo pa prav tako to-  
čno izvrše.

Tega se unija URMW (C.  
I. O.) pri Westinghouse Elec-  
tric tudi dobro zaveda in je ta-  
koj podvzela korake. Unija za-  
hteva, ako hoče družba uposlo-  
vati ženske pri nočnem delu,  
jim mora plačati isto lestvico  
kakor so jo prej prejimali mo-  
ški. Koliko bo dosegla, bo po-  
kazala bodočnost, ker še nismo  
100% organizirani. Naša unija  
napreduje precej dobro, ampak  
je na žalost še mnogo delavcev,  
ki se ne zavedajo, kaj vse bi  
kompanisti počeli z delavci, ako  
bi ne imeli nikogar, ki bi se za-  
nje potegnili. Torej pristopite  
v svojo unijo, ker le z močnimi

unijami se bo prepričilo to, kar  
so tukaj v Penni pričeli delati.

Tovarne so pričele malo bolj  
obratovati, kljub temu je še do-  
sti delavcev brez dela. Večina  
teh bo tudi ostala, ker radi no-  
vih strojev ne potrebujejo to-  
liko delavcev.

Da pa malo pozabimo mizeri-  
jo, bodo tri tukanjaja društva  
— društvo 300 SNPJ, 31 JSKJ  
in 239 SSPZ — priredila skup-  
no vinsko trgatve in veselico v  
soboto zvečer dne 21. oktobra v  
Litvinski dvorani, 818 Wash-  
ington st., Braddock. Pripravi-  
ljalni odbor se zelo trudi, da bo  
ta priredba čim bolj uspešna.  
Viničarji in viničarke pravijo,  
da ne bodo pri najzadnjih, am-  
pak da bodo otvorili vinsko trga-  
tvev točno ob 8. uri zvečer. Za  
ples bo igral orkester Martina  
Serra, katerega lahko slišite  
vsak četrtek in soboto ob 2. in  
4. popoldne na postaji WHJB v  
Greensburgu. Vstopnina za ves  
večer bo samo 25c. Torej ste  
vabljeni vsi prijatelji vinske  
trgatve, da nas posetite v čim  
večjem številu prihodnje sobo-  
to zvečer. Louis Karish, 300.

Smrt zdravnika

Bridgeville, Pa.—Dne 9. t. m.  
je tukaj umrl dobro znani  
zdravnik dr. Madison M. Mc-  
Kee. On je bil dolgo let zdrav-  
nik društva Nove Domovine  
295 SNPJ. Pokopan je bil v  
četrtek popoldne.

Frances Oblack, tajnica.

Slovan se zahvaljuje

New York.—V prijetno dol-  
nost si stejem se na tem mestu  
v imenu slovenskega pevskega  
društva Slovan najiskrenejše za-  
hvaliti vsem udeležencem naše-  
ga koncerta v proslavo društve-  
ne 25-letnice, ki se je vršil pre-  
tečeno nedeljo v Arlington dvo-  
rani v New Yorku. Udeležba je  
bila velika, za kar vam vsa čast.  
S svojo navzočnostjo ste dali  
duška kulturnim društvom, da  
bodo še z večjo vnamo v bodoče  
delovala za procvit naše kra-  
sne pesmi ter kulturnega življenja.

Prav iskrena hvala za sodelo-  
vanje slov. pev. in dramskemu  
društvu Domovini, našim vrlim  
hrvatskim tamburašem, Hrvat-  
skemu pevskemu društvu Jedin-  
stvu, srbskemu pevskemu druš-  
tvu Gusle. Nadalje iskrena hvala  
Miss Elizabeth Meitzen za igranje  
krasnih klasičnih komadov  
na klavir. Istotako najlepša  
hvala za prav lepo solo petje  
naših lepih pesmi Miss Mariji  
Archul, Mr. Charlesu Guardiu in  
Mr. Louisu Rupniku. Slednjega  
je spremljal na klavir prof. Mi-  
lan Trošt, kateremu tudi prav is-  
krena hvala. Miss Archul in  
Mr. Guardio v duetu je spreml-  
ljal Slovanov pevovodja Mr. Jer-  
ry Kopriček. Lepa hvala, Jer-  
ry! Najiskrenejša hvala Mrs.  
Hudé-Cerar za spremljanje na  
klavir pri petju Slovana. Prav  
iskrena hvala seveda našim vrlim  
in poštvovalnim pevovod-  
jem in sicer za društvo Domovi-  
no Mr. Jankotu Končanu, za  
društvo Jedinstvo Mr. Emilu  
Blaževiču, za društvo Gusle Mr.  
Ignacu Hudetu, za tamburaše  
Mr. I. Gerjoviču, za društvo Slo-  
van Mr. Jerryju Kopričku. Za re-  
posnosni smo na vas za tako  
lepo izbrane pesmi in vašemu  
poštvovalnemu in taktnemu  
vodstvu pri petju.

Po koncertu za ples nam je  
neumorno igral znani Jerry's  
Starlight Orchester razne slo-  
venske in ameriške komade, pod  
vodstvom našega znanega in ze-  
lo agilnega rojaka Jerryja Ko-  
prička, kateri je obenem tudi  
Slovanov pevovodja.

Nadalje naj omenim, da je bi-  
lo to prvič v zgodovini newyor-  
ških slovenskih prireditelj, kjer  
so sodelovali naši bratje Hrvat-  
je in Srbi. S to našo prireditvijo  
amo pokazali Slovenci, da smo  
v polni meri pripravljeni skupno  
v bratski slogi delovati na po-  
lju našega kulturnega bratskega  
jugoslovanskega življenja. Zele-  
ti bi bilo, da bi nas v tem oziru  
posnemala tudi druga naša raz-  
lična društva po drugih naselbi-  
nah sinje Amerike, kakor tudi  
Kanade.

Torej še enkrat prisrčna hvala  
vsem posameznikom ali posa-  
meznicam, ki ste v enem ali dru-  
gem načinu pripomogli do bolj-  
šega uspeha. Bodite uverjeni,  
da bo to Slovan vedel ceniti tudi  
v bodoče.

Z rodoljubnim pozdravom za  
slov. pev. društvo Slovan.

Anthony Svet, tajnik.

## Tedenski pogovor

Anton Garden

KAJ JE IN KAJ NI

Ne vem, če bom spremenil svoje m-  
glede sedanje vojne v Evropi, kakor br-  
gerholc izraža upanje v večerajšnji Pro-  
da se to kmalu zgodi. Za enkrat vsaj  
vidim vzroka. Kot socialist, sem načelo-  
ti vojni, in sicer ne samo v "mirnem" čas-  
tudi največji militarist izpoveduje svoj  
"fizem", marveč tudi takrat, ko zavirajo  
bogovi. To stališče sem zastopal v prvi  
tovni vojni in glasoval za sentiousko de-  
kajo, dasi sem bil še mlad v socialističnih vr-  
in približno enako stališče zastopam tudi  
v sedanjih evropski vojni ne vidim;

To pa ne pomeni, da gledam indife-  
na tekoče dogodke v Evropi, ali da bi  
kdaj pripravljen podpirati kakšne vojne  
katere bi lahko upravičeno in precej sij-  
pričakoval, da bo potem posijalo lepše  
delovnemu ljudstvu in vsemu svetu. Toda  
ga v sedanjih evropski vojni ne vidim;  
sploh noben objektivni opazovalec ne mo-  
di, ker ni na obzorju nobenega pozitiv-  
faktorja. Vse, kar je človeku na razpolo-  
upanje, so sanje, ki se lahko spremenijo  
ke iluzije in še večji glavoboli po vojni, a  
predno bo končano klanje. In če se nek  
ljudje, med njimi tudi socialni demok-  
okrog New Leaderja, udajajo tem iluzijam  
pač znamenje, da žive v svetu lepih dni,  
ki se bodo po vseh znamenjih izkazale  
pravičije.

In zakaj?  
Ne Anglija ne Francija nista do danes  
saj programa, na podlagi katerega sta pri-  
ljeni skleniti pravičen in demokratičen  
ski mir. In to je važno. Kaj pomaga, če  
razita Hitlerja z ameriško pomočjo ali  
nje, če pa bosta po vojni zopet osedlali  
novo versajsko pogodbo; če bosta postavili  
čelo Nemčije drugega Hitlerja, tako vlad-  
bo njima pokorna, kar pomeni, da bo v  
letih zopet vstala nova nacijska Nemčija.

Vse, kar sta do danes Daladier in Ci-  
berlain povedala, je to, da Anglija in Fran-  
ce moreta zaupati Hitlerju, da se bo  
proti nemški dominaciji Evrope in da bi  
pravili svojo čast, ako bi skušali skleniti  
s Hitlerjem.

Človek je lahko toliko širokogruden,  
Chamberlainu in Daladierju da priznanje  
sta se lepo izrazila, toda to so le — lepe  
pozitivnega in konstruktivnega ni ničes-  
njih.

Hitlerju res ne more nihče verjeti ne  
upati, ker njegove obljube se vedno izka-  
kot laž. Tudi nemška dominacija Evrope  
interesu evropskih narodov ali evropske  
ru, kakor tudi ni francoska ali angleška  
nacija. In povojna Evropa je prišla v ta  
dij prav valed francoske in angleške de-  
cije, proti kateri se je dvignila hitlerska  
dija, kateri sta sami pomagali na noge in  
Ameriko vred oborožili!

Kakšen program ima angleška in fran-  
buržvazijska za bodočnost Evrope? Mar-  
vojni proti Hitlerju vsled tega, ker propa-  
demokratizacijo Evrope, osnovanje bodo-  
miru na podlagi demokratične evropske  
racije? Mar sta svojim kolonijam pripra-  
ni dati avtonomijo in končno neodvisnost?

Nič takega ni v programu Francije in  
gilije; njun program je "poraz hitleriz-  
pred 25 leti pa je bil "poraz kajzerizma".  
mu geslu je ameriški predsednik leta 1917  
dal še geslo "vojna za demokracijo". Izgled-  
da ga bo v tem posnemal tudi Roosevelt.

Kdor je torej pripravljen navduševati  
za sedanje evropsko vojno na podlagi ta-  
izgledov, ki vsebujejo vse pogoje za nov  
sajski mir, svobodno mu. S tem le dokaz-  
da hitro pozabi, kar se je kdaj naučil. T-  
nima nobene pravice komu dajati pečata  
"lacionista", "pacifista" (to jaz smatram  
kompliment), "demagoga" ali celo "zmeden-  
pristaša in podpornika Hitlerja". Yes, v  
teh krilatice se poslužujejo indirektno tisti  
ne morejo pobiti argumentov "izolacionista"  
to je, naj se Amerika drži, čim daleč od ev-  
ske vojne, ker je ena izkušnja dovolj. Se  
gre samo enkrat na led.

Kar se tiče demagogije, jo je na obeh  
neh veliko. Ni je pa večje demagogije  
(Dolje na 3. strani.)

## Pred dvajsetimi leti

(Iz Prosvete, 17. oktobra 1919)

Domače vesti. Dopisniki iz Minnesote se  
tožujejo zoper slovenske stavkokaže, ki so  
no bolj predrzni, posebno na Elyju.

Delavske vesti. V So. Chicagu je policija  
motoma obstrelila dva jeklerska stavkokaže  
Stavkarji v Pittsburghu zahtevajo svobodo  
vora in zborovanja.

Iz inozemstva. Jugoslavija je še vedno  
vlade.—Stotine izgnanikov so bile aretirane  
Zagreb.—V Rusiji je bilo ubitih 82 ameriš-  
vojakov.

Sovjetska Rusija. Anglija ponovno po-  
vse nevtalne države na blokado boljševiš-  
Rusije.

(Dolje iz prve kolone.)

pa pridejo zraven stalinovci, lahko pri-  
Hearst, "father" Coughlin in še mnogo dru-  
pisane družbe, katera "drži Ameriko pro-  
vojne..."

Mr. Fish se piše Fish, po naše riba. Oh,  
liko je ribe, ki ne vidijo trnka!



Člani avtne unije CIO piketirajo tovarno Long Mfg. Co. v Detroitu, Mich., po okliču stavke.



...rastoja na Jadranu

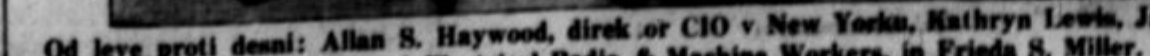
lako vernih ljudi je  
merom dovolj

Zdravnik, kajpak je takoj  
ganil, kam pes tace moli, je ga  
lantno dvignil svoj kozarec i  
dejal: "Na zdravje!"

Tako daleč je celo privredni razvijanje do Srbije, da so se ljudje, ki so dvajset let godrnjali čez arabsko nekulturnost, militarističnost in korumpiranost, spopiranja polno izražali, "da smo lahko srečni, da smo skupaj". Sliši: če kdo, nas bodo oni brali.

Kovno, Litvinaka, 16. okt.  
Poljaki poslanik je protestiral  
pri litvinski vladl proti prikl  
člvtvi Vilne k Litvinski. To m  
sto so zasedle ruske čete in za  
njl teden ga je sovjetska vlad  
odstopila Litvinski. Poslan  
pravi, da Rusija ni imela te p  
vice.

London, 16. okt. — Angleška vlada je oborožila več trgovskih parnikov. Neki parnik s tonažo 15,000 ton je bil spremenjen v križarico.





# ROMAN TREH SRC

JACK LONDON



Tisti hip je planil v sobo velik bel pes, ki ga je podil mlad Indijane. Takoj je začel cviliti in vohati po tleh, kakor da čuti v bližini carico. Pes je že hotel skočiti k španski steni, toda Torres ga je zgrabil za vrat in vrge iz sobe. Poklical je dva Indijanca, Solanova hlapca, in jima strogo prepovedal puščati psa v sobo.

— Pes naj ostane zunaj, — je dejal Torres, — o njem vam povem pozneje. Zdaj pa pogledajte to-le!

Potegnil je iz žepa polno pest draguljev.

— Trkal sem na vrata mrtvecev in glejte: v mojih rokah je zaklad plemena Maya. Zdaj sem najbogatejši človek v Panami, v vsej Ameriki. Moja moč ...

— Bili ste navzoči, ko je moja hči umirala, — ga je prekinil Enrico ves objokan. — Kaj res ni imela na pragu v večnost nobene besede zame?

— O, da! — je zaplaval v odgovor Torres, ki ga je prizor tragične smrti kot plod njegove bujne fantazije globoko ganil. — Umrila je z vašim imenom na ustnicah. Njene zadnje besede so bile ...

Toda tisti hip je mož strašno izbulil oči. Stavka ni mogel končati, ker je zagledal pred seboj Henryja in Leoncijo, ki sta stopila iz skrivališča in šla mirno po sobi, kakor da Torres sploh nista opazila. V intimnem pogovoru sta šla mimo njega in se ustavila pri oknu.

— No, kakšne so bile njene zadnje besede? — mu je prigovarjal Enrico.

— Zla ... zlagal sem se, — je zajecjal Torres in zardel. Sam ni vedel, kako naj se reši iz pasti, ki so mu jo tako spretno nastavili. — Bil sem prepričan, da so našli smrt in da se nikoli več ne vrnejo. Hotel sem ublažiti ta udarec, senor Enrico, zato sem vam rekel to, kar bi vaša hčerka nedvomno izgovorila pred smrtjo. Iz lastnega plemenitega nagiba sem vam naznanil tudi smrt Francisca, ki ste ga tako ljubili. Mislil sem, da boste lažje prenesli vest o njegovi smrti, kakor pa o tem, da je Francis podel ameriški pes.

Tisti hip je pes veselo zalajal in skočil k španski steni. Oba Indijanca sta ga komaj zadržala. Torres seveda ni slutil, zakaj pes laja in sili za špansko steno. Slep je rinil glavo v past, ki mu jo je nastavila usoda.

— V dolini izgubljenih duš prebiva zabito, slabotno in prismuknjeno bitje, ki si domišlja, da vidi v bodočnost. To je ostudna in krvočna ženska. Ne tajim, da je na zunaj lepa. Lepa je pač tako, kakor je lepa stonoga v očeh naravoslovcev, ki vidijo v vsaki golazni lepoto. Sami vidite, kaj se je zgodilo. Henryju in Leonciji je pomagala pobegniti iz doline po neki skrivni poti, dočim je obdržala Francisca kot svojega ljubčka. V dolini izgubljenih duš namreč ni katoliškega duhovnika in zato se nista mogla poročiti. Živita kar na koruzi. Tega pa ni kriva Francisova ljubezen do tega strašnega stvora. Ne, Francis se je sicer zaljubil, toda ne v njo, marveč v njene dragulje. Podla ameriška kača, ki si je drznila žaliti s svojimi ljubavnimi pustolovščinami našo nemadeževano Leoncio. Dobro vem, kaj govorim. Sam sem videl ...

Veselo pasje lajanje je zaglušilo njegove besede in prestrašeni Torres je zagledal Francisca, ki je hodil s carico v intimnem pogovoru po sobi. Carica se je ustavila, da poboža psa, ki se je vzpel na zadnje noge in ji položil prednje tace na rame tako, da ji je segalo njegovo žrelo čez glavo. In Torres, ki je ves prestrašen lovil sapo, je zaman napenjal možgane, da si izmislil novo laž, ki bi mu pomagala najti izhod iz kočljivega položaja.

Prvi, ki se je na ves glas zakrohotal, je bil sam Enrico Solano. Očetu so se pridružili sinovi in smejali so se tako, da so jim tekale solze iz oči.

— Saj bi se lahko sam poročil z njo, — je zamrmral Torres srdito. — Kleče me je prosila, naj jo poročim.

— Zdaj, — je spregovoril Francis, — vas pa rešim neprijetnega posla s tem, da postavim tega falota pod kap.

Toda Henry je stopil naprej in protestiral, češ:

— Tudi jaz imam rad take posle. In to-le bo kot nalašč zame. Saj se že davno pripravljam, da mu preštem rebra.

Kakor bi trenil z očesom sta skočila oba

Morgana k Torresu hoteč ga zgrabit za vrat in vreči skozi vrata. Zadržala ju je carica.

— Najprej, — je dejala, — mi mora vrniti bodalo, ki mi ga je ukradel.

— Potem pa, — se je oglašil Enrico, ko je Torres vrnil bodalo, — bi vam moral vrniti tudi dragulje, ki jih je ukradel iz vaše zakladnice, draga lady.

Torres se ni upiral. Segel je v žep in položil na mizo pest draguljev. Enrico se je ozrl na carico, toda ta je stala mirno in čakala, kaj bo.

— Se! — je zaklical Enrico.

In Torres je položil na mizo še tri divne, nebrušene rubine.

— Morda bi me radi zdaj preiskali, kakor navadnega tatu? — je vzkliknil ves iz sebe od ogorčenja ter obrnil oba hlačna žepa.

— Jaz ga preiščem! — je dejal Francis.

— Dovolite, da ga preiščem jaz, — se je oglašil Henry.

— Pa naj bo, — je pritrdil Francis. — Oba skupaj opraviva to reč. Potem ga pa z združenimi močmi postaviva pod kap. Se vsaj ne bo tako kmalu ustavil.

Preiskala sta mu žepa, potem sta ga prišla za vrat in za noge ter se zaletela proti vratom. Vsi so planili k oknu, da bi ne zamudili zanimivega prizora. Enrico je prehitel vse in prišel do okna prvi.

Ko so se zopet zbrali sredi sobe, je pobrala carica vse dragulje in jih ponudila Leonciji, rekoč:

— Sprejmita s Henryjem moje in Franciso-vo poročno darilo.

Yi Poon je pustil starko na obali in se splazil nazaj, da bi iz grmovja videl, kaj se godi v naselbini. Zadovoljno se je smehljaj videč, kako so bogata čaballera vrgli na cesto. Toda Yi Poon je bil preveč pameten, da bi se izdal, da je ta prizor videl. Naglo se je vrnil in Torres ga je dohitel na konju šele ob vzhodu grča.

Sin neba ga je sicer zelo ponižno pozdravil, toda Torres je bil tako razkačen, da je zamahnil z bičem in hotel udariti Kitajca po obrazu. Yi Poon se pa ni ustrašil njegove jeze.

— Senorita Leoncio! — je zaklical naglo in prestregel udarec. — Moja ima velik tajnost.

Torres je bil še vedno pripravljen, da ga udari.

— Tvoja hoče, da se poroči z lepo senorita Leoncio druga mož?

Torres je povedal roko, v kateri je držal bič.

— Govori! — je zakričal osorno. — Kakšno tajnost imaš?

Kitajec je ponovil svoje vprašanje.

— Recimo, da nočem.

— Tedaj lahko tvoja prepriča druga moža, — če tvoja kupi tajnost.

— Kakšna pa je ta tvoja tajnost? Sem z njo!

— Najprej, — je zmajal Yi Poon z glavo, — bo tvoja plačala šeststo zlat dolar. Tedaj moja pove tajnost.

— Plačam ti — je izjavil Torres, dasi je že vnaprej vedel, da Kitajec ne dobi niti flica. — Povej mi, kakšne skrivnosti imaš, in če ne bo laž, dobiš zahtevano vsoto. Le poglej!

Potegnil je iz žepa nabito polno denarnico in jo pomolil Kitajcu pod nos. Kitajec je vzdihnil in odvedel Torresa na obalo, kjer je čakala starka. Nerač je izdal skrivnost, ker je moral svojo robo kreditirati, kar ni bilo v njegovi navadi.

— Ta stari ženščina, — je razlagal Torresu, — ne laže. On je bolan. On kmalu umre. On se boji. Duhovnik v Colonu pravi: povej skrivnost, ali pa tvoja umre in pride v pekel. On ne more lagati.

— Nu, če res ne zna lagati, kaj mi pa pove?

— Ali mi bo tvoja plačala?

— Kar brez skrbi bodi, šeststo zlatih dolarjev ti ne uide.

— Ta stari ženska se je rodil v Cadizu, v stara dežela. On je bil sluga številna ena, pestunja številna ena. Udinjal se je Angležem. Angleži so hodili v Cadiz. On je služil dolgo, dolgo. On je odpotoval na Angleško. Potem španski kri, vroči kri — on je zblaznel. Angleži so imeli majhen, majhen deklica. Ona je ukradel majhen deklica in pobegnil v Panamo. (Dalje prihodnjic)



Tanki ruske rdeče armade v masni formaciji. Ti so odprli pot četam na Poljsko.

dilnica ali kaj. Se nedavno tega so na tem prostoru v brazde njiv sejali žito in ga potlej spet želi ali pa okopavali krompir — danes stoje tod poslopja tekstilne tovarne z visokim dimnikom in z vsemi ostalimi industrijskimi pritlikinami. In kdo ve, nemara prav iste roke, ki so nekoč stregle plugu, strežejo zdaj pletilnemu ali tkalnemu stroju. Tako se je marsikomu čez noč preokrenilo življenje čisto nekam drugam, čisto drugačen kruh si je urezal, in preden mu bo vonj po zemlji, po zrelih poljskih sadovih izginil iz nosnice, bo poteklo pač še dosti let.

Šla sva preko savskega mostu in občudovala slikovitost medvoškega savskega jezca. Mogočno poslopje stare papirnice stoji nemo — opustili so jo. Leseni kalupi, v katere so nekoč napeljali vodo Save, da je dajala strojem pogon, so danes suhi in trohni. Papirnice ni več, zato pa so postavili zunaj na polju predilnico in življenje industrije gre nezadržno svojo pot naprej. Ustavila sva se na nasprotnem bregu, na vrtu prijazne gostilne, odkoder je lep razgled po Medvoški dolini. Nekaj mladih fantov je prebralo časopise za mizo. Presodil bi jih na pogled, da so kmetčki sinovi. Pa niso ožgani od sonca v obraz, bledota lice in vsa njihova zunanost kaže, da ne orjejo in ne sejejo. Na vprašanje sva izvedela, da so delavci nove tekstilne tovarne. Prijeto je bilo pokramljati s prijaznimi fanti odkritih oči in odprtega srca. Če so domačini? Prav za prav nobeden. Stanujejo tod, v gostilni, še dosti udobno in poceni. So seveda Gorenjci iz oddaljenih krajev, pa tudi Štajerci so med njimi.

— Veste, doma sem iz štajerske ravnine, pa mi ne prija gorenjski zrak. Zjutraj zgodaj grem na šiht. Od petih do ene. Delo v tovarni človeka sicer utruditi in zgara, ko pa se vrnem domov, se mi zdi, da sem na letovišču. Živi se že, živi, še dosti spodobno, dokler je človek sam.

— Se mi vidi kaj, da sem s kmetov doma. Vprašujete, zakaj sem zemljo zapustil? Ali mi delo v tovarni bolj prija? Po pravici povedano: bolj. Veste, pri nas je s kmetijami tako. Če je velika in bogata, že se gre. Na majhni domačiji je pa križ. Denarja nikoli nič, garanje pa tako rekoč iz noči v dan brez pravega haska. V fabriki pa odsluži svoje ure in dobiš gotov denar na roko. Potlej prost in svoj gospod. In to je nekaj vredno.

— Če bi bili zdaj še na vasi na svojih domačijah, bi zdajle ne-

— Pustil sem dobro sestro nam, pripoveduje tretji, poročila se je in živi po svoje. Veselelo bi me kmetovati, če bi imel dosti zemlje za sejanje, o ja, in par konj in poln hlev. Lepo je, če zemlja rodi in če imaš kaj od tega. Na tistih nekaj njivah in delu gozda pa ne moreš čepeti vse življenje in se nikamor giniti. Dve sestri imam, nikoli jima ne bi mogel izplačati dote. Za železce bi se pridelalo, za žep pa prav nič. Pa sem raje šel in zdaj hodim v fabriko. Privadil sem se stroja, človek se vsega privadi. O, še me mika kmetija, še. Ko grem zjutraj na šiht, pogledam dostikrat po polju, kako je kaj z ajdo in tako naprej. Hudo mi postane in jezi me, zakaj se nisem na gruntu rodil. Zemlja je rodovitna in bogata, toda moja ni!

— Fabrika je koristna reč, če dela in plača v redu. Veste, jaz sem pa delavec po poklicu, kot se reče. Delal sem že v tekstilni tovarni drugod, pa so jo ustavili. Hodil sem nekaj časa brez posla okrog, dokler me niso vzeli v tole fabriko. Mislil sem že malce pogledati po tujih deželah, no, zdaj sem zadovoljen za silo. Jaz sem sploh kmalu zadovoljen. Življenja se ne bojim. Če si se že revez rodil, ne smeš pričakovati velikih reči v življenju in se moraš marsikaterim lepim sanjam že v naprej odpovedati. Nekateri sicer pravijo, da se tako misliti ne sme, da je to hlapčevsko načelo. Nemara so oni v pravem, svet se prebujal in ne bo ostal do konca na istih nogah, to je gotovo. Vidite, takole živimo iz dneva v dan. Po šihu malo keglajnsja in balincanja za odih. Časopise beremo in ugibamo, ali bo vojska ali je pa ne bo. Za nas ne bi pomenila nič zlega. Vajeni smo vsega, česar nimamo izgubiti, ker ničesar nimamo. Sicer je pa lepo tukaj, nič fabriškega ni na kraju. Tudi dekleta so fletne, no, če bi že sreča hotela, bi se oženil. Sam sem potikaš po svetu in nimaš pravega doma. Manj pijače bi bilo sicer potlej in več skrbi, pa tudi dosti več fletnega.

Pomenkovali smo se tako, domače in prijetno za eno mizo, tako tovariško si se počutili med vrliimi fanti in beseda je tekla res iz srca. Povedali smo si marsikatero veliko misel o življenju na preprost način. Pa se je počasi zmrčilo in fantje so se začeli poslavljati. — Moramo zgodaj na šiht, človek se mora naspasti, da je kaj vreden naslednjega dne!

Če bi bili zdaj še na vasi na svojih domačijah, bi zdajle ne-

mara kakšno zapeli pred znamenjem in šli ukajoč vasovat. In lepota večera bi jih gotovo ganila. Tako pa — vas je vas, šiht je pa šiht. Nove prilike terjajo novo življenje. Samo eden je ostal pri mizi. Kuštrav fant, gororok z odpeto srajco. Domačin. — Kaj vi ne hodite v tovarno? — Ne in tudi ne mislim hoditi.

Pa nikar ne mislite, da imam nemara posestvo. Tudi tega nimam. Starši so mi pomrli, na mojem domu gospodarijo tuji ljudje. Kmečke krvi pa sem in ostanem, zame ni mesta pri fabriških strojih. No ja, saj morda ni pametno, da tako trmasto vztrajam pri svojem. Ugaja mi pač. Svobodo obratam nadvse. Šiht vrže denar, to je res. Jaz pa rajši opravljam kmečka dela kot nekakšen priloženosti

## Knjige Cankarjeve družbe

Cankarjeva družba v Sloveniji je za leto 1939 izdala sledeče štiri knjige:

1. Koledar, z bogato vsebino in krasno ilustriran.
2. Pomlad človeštva. Spisal dr. Živko Topalović.
3. Taki so ljudje. Roman s francoskega podeželja. Spisal Roger Martin du Gard.
4. Španski testament. Knjiga o civilni vojni v Španiji. Spisal Arthur Koestler.

Vse te štiri knjige dobite po pošti za \$1.25.

Naročila pošljite na naslov:

### PROLETAREC

2301 So. Lawndale Avenue - Chicago, Ill.

## NAROČITE SI DNEVNIK PROSVETA

Po sklepu 11. redne konvencije se lahko naroči na list Prosveta za prišteje eden, dva, tri, štiri ali pet članov in ene družine ali naročnin. List Prosveta stane za vse enako, za člana ali nečlana \$6.00 na eno leto naročnine. Ker pa člani za plačajo pri anketu \$1.25 za tednik, se jim to prišteje k naročnin. Torej sedaj im vsaka reči, da je list predrag za člana SNPJ. List Prosveta je vaša lastnina in gotovo je v vsaki družini nekdo, ki bi rad čital list vsak dan. Cene lista Prosveta je:

| Za Zdrž. države in Kanado... | Za Člano in Chicago je... |
|------------------------------|---------------------------|
| 1 tednik in..... 4.80        | 1 tednik in..... 4.80     |
| 2 tednika in..... 8.60       | 2 tednika in..... 8.60    |
| 3 tednike in..... 2.40       | 3 tednike in..... 3.90    |
| 4 tednike in..... 1.20       | 4 tednike in..... 2.70    |
| 5 tednikov in..... nič       | 5 tednikov in..... 1.50   |

Za Evrope je.....\$9.00

Izpolnite spodnji kupon, priložite potrebno vsoto denarja ali Money Order v pisnu in si naročite Prosveto, list, ki je vaša lastnina. Pojasnilo: Vselej kakor hitro kateri teh članov prenese biti član SNPJ, ali če se preseli proč od družine in bo zahteval sam svoj list tednik, bode moral tisti član iz dotične družine, ki je tako skupno naročena na dnevnik Prosveto, to takoj naznaniti upravništvu lista, in obenem doplačati dotično vsoto listu Prosveta. Ako tega ne stori, tedaj mora upravništvo znižati datum za to vsoto naročniku.

PROSVETA, SNPJ, 2657 So. Lawndale Ave. Chicago, Ill.

Priloženo pošljim naročnino za list Prosveto vsoto \$.....

1) Ime.....Čl. družine št.....

Naslov.....

Ustavite tednik in ga pripilite k moji naročnini od sicerših članov moje družine:

2).....Čl. družine št.....

3).....Čl. družine št.....

4).....Čl. družine št.....

5).....Čl. družine št.....

Mesto.....Država.....

Nov naročnik.....Star naročnik.....

## Tovarne osvajajo vas

Tovarne, to so velik, pomemben odraz našega časa. Na čisto nove tire je postavljeno povojno življenje naših krajev in ljudi. Ali si morete zamisliti podobo večjega kraja, ki je ne bi poleg neizogibnega cerkvenega stolpa izpopolnjeval visok, šiljast tovarniški dimnik?

Naka Gorenjska je po številu tovarniških dimnikov že davno zavzela prvo mesto med slovenskimi pokrajinami. Gorenjske

ravnici so posejane s fabrikami in je nenavadni, toda povsem sodoben obraz naše zemlje nekam v nasprotju z romantičnim navdihom gora, gozdov, travnikov in njiv, koder kmet v potu svojega obraza prideluje iz zemlje kruh. Se težje, dosti težje se bori za svoj kruh z delom golih rok njegov tovariš — v tovarnah. In če pomisliš samo na to, ti nikoli več ne bo zmotil očesa saja-sti tovarniški dimnik sredi zelene, cvetoče gorske pokrajine.

S prijateljem sva sedla na kolo in se odpeljala na gorenjsko stran. Sonce poletnega popoldne je pošteno razbelilo asfalt novo zgrajene ceste, pa je bilo kljub

temu prijetno voziti mimo dišečih ajdovih njiv, ob toku Save z vabljivimi prodnatimi bregovi. Ali niso lepi ti kraji okrog Šmarne gore in še naprej, do vzhodja gorskih velikánov? Seveda, precej izpremenili so se skozi čas, toliko novo zidanih hiš in hišice naznanja bližino velikega mesta, poleg železnice pelje asfaltirana cesta in široka okna belih tovarniških poslopj se blešče v soncu. Tu pa tam se vijejo prameni črnega dima skozi čisto gorsko ozračje. Vraga, kdaj so sezidali tole in tole fabriko? se meniva s prijateljem, pred meseci je še ni bilo. Recimo ta-le, sredi Medvoškega polja. Pre-

## TISKARNA S.N.P.J.

SPREJEMA VSA

### v tiskarsko obrt spadajoča dela

Tiska vabila za veselice in shode, vizitnice, časnike, knjige, koledarje, letake itd. v slovenskem, hrvaškem, slovaškem, češkem, nemškem, angleškem jeziku in drugih

VOĐSTVO TISKARNE APELIRA NA ČLANSTVO S.N.P.J., DA TISKOVINE NAROČA V SVOJI TISKARNI

Vsa pojasnila daje vodstvo tiskarne. — Cene zmerne, uniško delo prve vrste.

Pišite po informacije na naslov:

### SNPJ PRINTERY

2657-59 SO. LAWDALE AVENUE

Tel. Rockwell 4904

CHICAGO, ILLINOIS